

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2001-yil 19 -yanvar • N4 (3594)

БАРҚАРОР ФАРОВОНЛИК ЙЎЛИДА

Янги йил, янги асрга ҳам қадим қўйдик. Аслида моҳият эътибори билан янги аср бизнинг заҳматқаш ҳалқимиз учун бундан ўн йиллар аввал бошланган бўлса-да, биз янги асрнинг илк кунлариданоқ Ўзбекистоннинг буюк келажagini яратиш, Ватанимизни энг илғор технологиялар билан қуролланган, юксак маданият ва маънавият гуллаб-яшнаган, савияси юксак фикрловчи одамлар мамлакатига айланган йўлида янги давр, янги босқич, янги имкониятлар бошланганини ҳис этиб туришимиз.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Ислохотлар ва инвестициялар бўйича идоралараро ўзаро мувофиқлаштирувчи кенгашининг ақинда бўлиб ўтган йилгида мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан барқарор ривожлантириш, халқ ҳўжалигини изчил раванқ топтириш учун мустаҳкам пойдевор яратиш, халқимизнинг ҳаёт даражасини яхшилашнинг муҳим йўналишлари ҳақида аҳолига ақини юритилди. Президент Ислам Каримов шу кенгаш мажлисида сўзлаган нутқида иқтисодиётимизда кечяётган жараёнлар мураккаб янги аср маънавий-маърифий бўйруқбозлик, марказдан режалаштириш тизимидан эркин бозор иқтисодиёти асосларини яратишга қаратилган энг оғир ва мураккаб йўлни босиб ўтганимиз, шубҳасиз, бу жараённинг янги аср маънавий-маърифий асосларидан далolat бериб турибди.

Шу билан бирга Президентимиз Умумийиқтисодий комплексига кирувчи вазирлик, қўмита, концерн, компания ва идоралар ўртасида ишни ташкил этишда ўзаро ҳамжиҳатлиқ этишмаётганлигини ташвиш билдирди. «Хар қандай тармок, хар қандай соҳа ўз натижалари билан мамлакатимиз иқтисодиётини ривожлантиришга, халқимизнинг ҳаёт даражасини яхшилашга хизмат қилиши лозим», деди давлатимиз раҳбари.

Корхоналарни, ишлаб чиқариш муассасаларини Ўзбекистон шароитига мослаш мамлакат иқтисодиёти учун муҳим аҳамиятга эга бўлган масаладир. Хусусан, атроф-муҳит тозаллиги, демография масалаларини ҳал этишда, Юртбошимиз ташкидлаганларидек, бошқа имкониятлардан кўра кўпроқ мос келадиган ишлаб чиқариш соҳаларига эътиборни қаратишимиз зарур.

Айни пайтда тез суръатлар билан ўсиб бораётган мамлакатимиз аҳолисини келажакда ичимлик суви ва газ билан таъминлаш муаммоси ҳам пайдо бўлиши мумкин. Президент Ислам Каримов ўз нутқида бу соҳада мавжуд номуносивликларни очиб бериш, уларни ечиш бўйича аниқ, хар томонлама асосланган тақлифларни ишлаб чиқиш ва киритиш Мақроийиқтисодиёт ва статистика вазирлиги, иқтисодий масалалар билан шўгулланувчи бошқа идоралар, бутун Умумийиқтисодий комплексининг асосий вазифаси эканлигини ташкидлаб ўтди.

Хуллас, идоралараро мувофиқлаштирувчи кенгаш мажлисида халқимиз фаровонлигининг барқарор ўсишини таъминлашга хизмат қиладиган доллар муаммолар батафсил, хар томонлама муҳомаа этилди.

Ўзбекистон Президенти Ислам Каримовга М.Ломоносов номида Москва Давлат университетининг фахрий профессори унвони берилди. Москва Давлат университетининг ректори В.С.Савинский мазкур унвон дипломини Оксарой қароргоҳида тантанали равишда топширди. Мамлакатимиз Президенти бу унвонга Ўзбекистон — Россия муносабатлари ҳамда фан, таълим ва маданий соҳаларда ҳамкорлигини ривожлантириш борасидаги буюк хизматлари учун сазовор бўлди.

Кўзларинг борлиқдан қидирмоқда ранг, Нахотки, шунақа яралган олам. Мен сени бағримга босганим билан — Дунёга талпиниб турасан, болам.

АНҚАРАДА ЎЗБЕК КИТОБЛАРИ КЎРГАЗМАСИ

Туркия пойтахти Анқара шаҳрида хар йили бўлиб ўтадиган китоблар кўргазмаси ва ярмаркасида турли нашриётларда чоп этилган китоблар намойиш этилади. Яқинда бўлиб ўтган 19-кўргазмада ҳам 60 дан ортик нашриёт ва китоб савдоси ташкилоти иштирок этди.

Халқро «Олтин мерос» жамғармасининг Анқарадаги жамоатчи вакили С.Мардон ўғлининг хабар беришича, унда Ўзбекистонда нашр этилган китоблар, шунингдек, кейинги йилларда турк тилига таржима қилинган асарлар ҳам намойиш қилинмоқда. Улар орасида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг «Ўзбекистон XXI аср бўсағаси...», «Ислохотлар ва барқарорлик», «Баркамол авлод орзуси» сингари турк тилида чоп этилган китоблари, шунингдек, ўзбек ёзувчиларининг асарлари, Тошкент, Самарқанд ва Бухоро шаҳарлари ҳақидаги рангли альбомлар, халқимизнинг буюк алломалари ҳақидаги китоблар бор.

Кўргазма турк ўқувчиларида ўзбек халқининг бой маданий мероси ва бугунги кунига қизиқиш қатта эканлигини намойиш этди.

Анвар МУҲАММАДИЕВ

ШУҚУР ХОЛМИРЗАЕВ, Ўзбекистон халқ ёзувчиси КОМИЛ ИНСОН ОРЗУСИ

ёхуд адабиётнинг ибрат яратиш маъсулияти ҳақида

Ўзи кам ёзса-да, ёзувчиларни кўзгаб, кўнглидаги гапни сугуриб оладиган бир адабиётшунос-журналист бор. Махмуд Саъдий деган. Дилкаш, ҳазилкаш дўстим у. Шу: «Газетада бир суҳбат қилсак», деб юрарди. Мен пайсалга солардим. Охири, шундай бир тақлифни айтди: «Шуқур, сизнинг ўзингизга берадиган саволингиз борми? Ўйлаб кўринг. Мана, масалан, Мустақиллигимизга ўн йил бўлди ҳисоб. Тугал сана. Бу ёғи янги асрга қадим қўйдик. Ўзингиз ҳам олтишини уриб кўйдингиз. Мундай ўйлаб кўринг-чи, нималарга эришибсиз?... Ахир, бу ЎЙЛИКЛИК, биласиз-ку, АСРГА ТАТИ-ГУЛИК йиллар бўлди, деб бежиз айтишмайпти».

Мен ўйламаёқ ҳис этдимки, унинг тақлифи жўяли. Кейин ўйлаб кўрсам, ўзимга талай саволлар беришим мумкин экан. Масалан, биринчиси:

АСРГА
ТАТИГУЛИК
10
Й И Л

«Шуқур, вақтинг-ку, поёни йўқ. Инсоният ўзига қулай бўлиши учун туну кун ва фасл алмашувларига назаран календарлар яратди. Байрам-ҳайитларни ихтиро қилди. Аммо элу ватанинг мустақиллиги озодликка чиқиши улўғ бир шодиёналиқдир. Сен эса — Туронзамин номли бир маданий мамлакатнинг маданий фўқароси санайсан ўзингни. Энди сен айтгин-чи, бир адиб сифатида, аввало, нималар қилдинг, нималарга эришдинг-етишдинг?»

ЖАВОБ: — Мен адиб-ёзувчи сифатида... саводлироқ бўлдим. Яъники, қарамликда каллима шўҳадатини ҳам овоз чикармай ўғирадиган «мусылмон» бемалол намоз ўқиб, масжидга қатнашим мумкин бўлароқ, найки ислом динини, балки бр-шқа эътиқодларнинг ҳам пайдо бўлиш жараёнларига қизиқиб, энг ибтидоий илоҳларнинг яратилиш тарихига тушуниб етгандек бўлдим. Ва бу изланишларим оқибати ўлароқ бир туркум жажжи эсселар ҳам битдим. Уларда илк эътиқодларнинг пайдо бўлиш оналари ва сабаблари ҳақида баҳс юритилди. Ана шундан кейин дунёга қўзим қайта очилгандек — инсониятни янгитдан кўраётгандек бўлдим: инсоният бу эътиқодларсиз яшолмас экан, бу эътиқодлар — унинг тадрижий тақомиланинг маънавий ҳосилалари экани, бунга ақлим етганига қадар шаккоқлар сафида эканман.

Бу — меннинг илкинчи дунёвий ютуғим топилигим бўлди ва, табиийки, тиркилим маъноси бўлмиш — Адабиётга — ёзувчилик касб-корлигим ана ўша даражадан қарайдиган бўлдим.

Дарвоқе, динимизнинг энг улўғ уламулари бўлмиш буюк сўфийлар тарикатларидан бохабар бўлиш зарурлигига-да ақлим етди.

Ахир, инсониятнинг яратган энг улўғ мўъжизаларидан бири бўлмиш адабиёт ҳам ана ўша сўфийликнинг Комил инсон киму қандоқ бўлиши лозимлиги, унинг ҳис-туғўуларини ақлининг имкониятлари, пироварди, илоҳий ва инсоний ишқни таъриф ва тавсиф етгувици мўъжиза сифатида майдонга келган экан-да! Тагин шу ҳолдан пирҳона бахтиёрлик сезаманки, сўфийлик тарикати-йўлилар ҳам, Комил инсоннинг шакл-шамойили ҳам дастлаб Туронзаминда шаклланиб, бизга Исламон берган араб дунёсига, ундан-аста-секин Испания ва Францияга қўлма-қўл ўтиб кетган, ниҳоят, Олмония турпрогига етиб, Гётеларининг қаламидан дуру гавҳар бўлиб-тўқилган экан.

Лекин «Во дариг, — дегим ҳам келади. — Бугунги кунда ул маданий дунёлар ўзларининг маданиятига-да, асос бўлган тамал тошини унутиб юборганлар!

О, найки уллар!.. Биз, биз — ихтирочи туронзаминликлар ҳам бу ҳолни унутиб юборган эканмиз!

Онгимизни уйқудан уйғотиб, ҳис-туғўуларимизни жумбушга келтирган ва кўзларимизни чарақлатиб очган Мустақиллиги Озодликка шон-шарафлар бўлғай!»

ИККИНЧИ САВОЛ:

«Шуқур, ўзингни Бос. Хўш, айтгин-чи, сен билган-етишган «нарсаларни бошқа адиблар ҳам билишар балки. Хўш, сен-ку, бир-нави қалам тебратиб келаятибсан. Ва айрим тенгдошларинг ҳам нималардир қилишаётибди. Ҳатто баъзи бир — сендан ёши улўғ адиблар ҳам... Аммо нечўқ энди аксар қурдошларинг аксар иниларинг ва ҳатто аксар ёшулларинг ҳам нисбатан камроқ ёзишяпти?»

ЖАВОБ: — Бу ҳолнинг илкинчи сабаби — улар адабиётни — умр маъноси, яшамок моҳияти, деб билмаганларида, унга ўзларини баҳшида этмаганларида, деб билмаман. Тагин: айримлари — адабиётни нафсининг барча талабларини қондириш манбаи деб билганлар эса энгил пул топиш соҳаларига уриб кетишди. Орада тентираб қолганлари ҳам бор...

САВОЛ: «Хўш, нима қилмоқ керак?»

ЖАВОБ: — Эй, азизим, Шарқда Фарб-да адабиётни санъат гурираб ўсган, де-

ЭРКАЛАТСА ОНАСИ...

Холамникида иккита мушук қўрди: кексароғи ёшроғини ҳафсала билан яламоқда. «Оббо, севишганлар-ей!», деган ҳаёл кечди кўнглимдан. Холам ҳам дилмадагини пайқабди, шекилли, холатини изохлади: «Булар — она-бола. Ҳалигача онаси уни ялаб-юлкаб сичқон тугтиб беради. Буниясим уялмай-нетмай тайёрини еявереди. Ўзи бўлса сичқон туттишни билмайди».

Уртоғим ҳазил аралаш айтган бу ҳикоянинг бизни ҳайрон қилди. Холамникида иккита мушук қўрди: кексароғи ёшроғини ҳафсала билан яламоқда. «Оббо, севишганлар-ей!», деган ҳаёл кечди кўнглимдан. Холам ҳам дилмадагини пайқабди, шекилли, холатини изохлади: «Булар — она-бола. Ҳалигача онаси уни ялаб-юлкаб сичқон тугтиб беради. Буниясим уялмай-нетмай тайёрини еявереди. Ўзи бўлса сичқон туттишни билмайди».

Уртоғим ҳазил аралаш айтган бу ҳикоянинг бизни ҳайрон қилди.

Боласини ҳаддан ташқари эркалатиб юборганлар камми орамизда. Масалан, мен ижарада турган уйнинг ҳўжайини... Бир кетса, хафтабала, ойлаб дом-даракисиз кетади. Уйлик-тириги билан ҳеч ким қизиқмайди, билмайди ҳам.

Қайси кун отаси нолиб қолди: «Фарандалардан ёлчимадим. Ўзим ҳам шуларни боқаман, пул топаман, деб қўчандан бери келолмадим. Мана энди ток, газ, сув ва бошқа тўловларни ҳалигача ўзим тўлашга мажбурман. Буларнинг юриши шу: зиёни тегса теггадими, фойдаси тегмайди. Бўлмаса, неча марта ишга жойлаштириб қўйдим... Қачон қарасанг маст. Гоҳ авария қилган, гоҳ машинага жарима солинган, ҳатто бир моҳарога аралашиб, сал бўлмаса қамалиб кетаёзди. Қўқариб қолиш учун эҳ-е нималар қилдим. Энди бизни, болалар тарбиясини ўйламай бекор қилган эканман!»

Отнинг ўлими итга байрам, ота бечора отдайлигида юғур-риб-елиб бола тарбиясига вақт ажратолмаганидан ўкинса, кексайиб, қўчандан қолган «шулар»и тўрайли баъзи бир ноинсофлар томонидан таланганидан норози. Сабаби маълум: меҳр кўн қўрғузган, аммо меҳрибоне топмаган. Шу. Мен эса ишсиз йигитнинг шумтакаларини аламинида ситарет чекадиган хотинига ачинаман...

Тўғри-да, ишбилармонлик, аниқроғи... касбдан ҳунарнинг мавқеи бандан бўлган ҳозирги пайтда тиркичилик учун юмушлар оқ эмас. Демак, бизни кўпроқ ишсизлик масаласи эмас, балки ўқувсизлик муаммоси, ўйлантириши керак. Давлатнинг ишени ҳам, ўзининг тадбиркорлигини ҳам қилаётганлар оами орамизда.

Қиссадан ҳисса шуки, ишсизликни аксарият ҳолларда ўқувсизлик келтириб чиқаради. Ўқувсизликнинг асосида эса, бозор иқтисоди шароитига мослашишга улғурмаган эски кўнкама ётибди.

Шуҳрат АЗИЗОВ

САҲНА ЯНГИЛИГИ

Хоразмлик театр усталари янги асар яратдилар. Огахий номидаги театр актёрлари Комил Авазининг «Жавлон журра» асарига асосдаги мусикали комедияни сахналаштирадилар. Асар мусикасини Бозорбой Уринов ёзган. Режиссёр — Одамбой Абдуллаев, рассом — Солиҳ Қодиров.

К.Тожибоев, Т.Жуманиёзов, О.Бобоҷонов, Г.Раҳимова каби актёрлар ижросидаги роллар томошабинларга маъқул бўлмоқда.

М.КАРИМОВА

МИЛЛИЙ ҲҲЙНЛАРИМИЗНИ УНУТМАЙЛИК

Халқимизда қадимдан миллий ҲҲЙнлар жуда машҳур бўлган. Уларнинг қўли сайқаланиб, бизгача етиб келди. ҲҲЙнларимиз замирида ўзбекларга хос мардлик, ҳаполик ва содаллик мужассам.

Яқинда миллий ҲҲЙнларимиздан бири — ўзбек кураши дунё юзини кўрди. Бутун дунё ўзбек курашини қатта қизиқиш ва хурсандчилик билан кўтиб олди. Кураш миллий ҲҲЙнларимизнинг бир тури. Бундан ташқари, улўқ(қўпқари), оқ теракии-кўк терак, оқ суяк, жилди-кетти, қатта ҳад, яқка бир олчи, оқ-қизил, қўчқор уриштириш, ҳўроз жанги каби улўаб халқ ҲҲЙнлари бор. Лекин, афсуски, бугунги кунда кўпчилик ёшларимиз уларнинг номини ҳам дегарли билмайдилар. Чўнки, миллий ҲҲЙнларимиз ҳақида маълумот берувчи, уларни ўргатувчи кишилар ҳам санокли. Манбалар эса жуда оз. Шунинг оқибатида бўлса керак, ўзбек ёшлари Европа руҳидаги ҲҲЙнларга кўп берилишда, уларга тақлид қилишда. Масалан, меннинг чиллак ўйнагим келади, лекин қондасини билмайман.

Тўғри, кейинги йилларда ёшларга миллий ҲҲЙнларимизни тушунтириш, ўргатиш борасида бир қанча ишлар қилинди. Лекин кенг тарғиб этилаётгани йўқ. Менингча, ёшларимизни миллий ҲҲЙнларимиз билан таништиришни мактабдан бошлаш керак. Жисмоний тарбия дарсларида спорт ҲҲЙнларимизнинг келиб чиқиш тарихи, унинг тартиблари ҳақида махсус сабақлар берилса, фойдадан холи бўлмасди. Бундан ташқари, спорт нашрлари ҳам бу хайрли ишдан четда турмаслиги лозим.

Сафар МУҲАММАДИЕВ,
Термиз Давлат университети
қосидаги академик лицей ўқувчиси

БУГУНГИ СОНДА:

РАНГЛАР МЎЪЖИЗАСИ 2-бет	3-бет ШАХС ЖУМБОҒИ	САБОҚ 4-бет
-------------------------------	--------------------------	----------------

